

مقاله پژوهشی: صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها

سید حسین دشتی^۱، فرهاد رهبر^۲ و نبی‌الله دهقان^۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۴/۳

چکیده

بند ۱۶ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی (صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضرور و هزینه‌های زائد) را مورد توجه و مذاقه قرار داده است. این تحقیق بخشی از بند فوق را مورد مطالعه قرار داده است (صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها)؛ به همین خاطر به منظور امکان نظارت مفید و مؤثر و تخصیص بهینه منابع و مصارف کشور، لازم است ترتیبات، تمهیدات و تدابیر لازم برای این منظور فراهم گردد. در همین راستا علاوه بر لزوم ایجاد و توسعه سازوکارهای مناسب برای افزایش درآمدهای عمومی کشور، اقتضاء دارد اولویت‌ها و ضرورت‌های هزینه‌ای دولت نیز مورد مذاقه لازم قرار گیرد. این تحقیق، با هدف شناسایی مؤلفه‌های تحول اساسی در ساختارها به منظور صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور صورت گرفته است. روش تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه و مصاحبه باز است. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار Spss و Smart-PLS در دو مرحله برآزش مدل اندازه‌گیری و برآزش مدل ساختاری صورت گرفته است که در نتیجه ضمن احصاء مؤلفه‌های تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری طرح‌های عمرانی و واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی) فرضیه‌های تحقیق نیز مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین روابط بین صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور و تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش‌های غیر دولتی) اندازه‌گیری و فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی تحقیق تأیید گردید.

کلید واژه‌ها: واگذاری، بنگاه‌های دولتی، طرح‌های عمرانی، صرفه‌جویی

۱. نویسنده مسئول و دکترای مدیریت راهبردی دانش، دانشگاه عالی دفاع ملی [hdashti1@yahoo.com](mailto:hadashti1@yahoo.com)

۲. استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران frahbar@ut.ac.ir

۳. دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی drnabidehghan@gmail.com

مقدمه

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای ارائه الگویی از نظام اقتصاد اسلامی با هدف پویایی و بالندگی نظام اقتصادی کشور ارائه گردید. به‌طور طبیعی بسط، ثبت و توسعه مفاهیم نظری، علمی و کاربردی می‌تواند علاوه بر کمک به چنین الگویی، رهیافت مناسبی برای برون‌رفت از مشکلات اقتصادی و گشایش‌های متناسب با اقتضائات، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های بی‌نظیر کشور ارائه دهد. بند ۱۶ این سیاست‌ها، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضرور و هزینه‌های زائد را مورد توجه قرار داده است.

در موضوع اقتصاد مقاومتی، تعبیر متنوع و متفاوتی در ادبیات اقتصادی رایج شده است. تعبیری که معنای اصطلاحی (و نه لغوی) آن به اقتصاد مقاومتی نزدیک می‌نماید «فزیت اقتصادی» است که به توان سیاست ساخت یک اقتصاد برای بهبود (یا انطباق با) آثار شوک‌های برون‌زای مخرب اشاره دارد. این اصطلاح با تعریفی که از آن شده است، نزدیک‌ترین مفهوم به «اقتصاد مقاومتی» در ادبیات رایج کشور ما است (سیف، ۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است مبتنی بر شایستگی‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌های منابع انسانی، مالی، فناوری، تولیدی و فکری داخلی برای شتاب بخشیدن به استقلال اقتصادی کشور (حمیدی زاده، ۱۳۹۵).

نظریه ذاتی شدن خصیصه تحولی در جمیع ابعاد زندگی انسان که در پدیده‌هایی چون توسعه گسترده، سریع و روزافزون فناوری و دگرگونی‌های لحظه‌به‌لحظه ناشی از آن در صنعت و اقتصاد جهانی نمود پیدا کرده است و رشد و گسترش دانش و انباشت و انفجار اطلاعات و ضرورت پالایش اطلاعات و توسل به تخصص‌های نوین را به دنبال دارد، اعتقاد به فرهنگ تحول و همگامی جوامع بشری با روند تحول ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است (ایبلی و موفق، ۱۳۸۲: ۲۲).

به نظر جان آر. گیبینز^۱ در کتاب سیاست پست‌مدرنیته در دوران مدرنیته ساختار مطلوب دولت به صورت «دولت-ملت» تصور می‌شد، ولی در حال حاضر نظم سیاسی قدیمی که حول دولت شکل گرفت در حال ذوب شدن است و نیز فرآیند بازسازی یا تغییر ساختار باعث شکل‌گیری انواع اقتدارهای سیاسی تداخل و به هم پیوسته شده است. دولت جدید، هم پاسخی به تغییرات جامعه پست‌مدرن و هم واکنشی به فرآیندهای بیرونی جهانی شدن است (توازنی‌زاده، عباس ۱۳۸۵).

ساختار دولتی و عمومی جدید کشورها بایستی براساس ماهیت کالا و خدماتی که ارائه می‌دهند و جهت‌گیری به سمت کارآفرینی شکل پیدا کنند تا از کارآمدی و اثربخشی لازم برخوردار باشند (Kropp; Zolin, ۲۰۱۲). سامانه‌های فدرال (آمریکا) اغلب بیش از دو سطح حکومت را تشکیل می‌دهند که تغییرات کیفی، در سطح حکومت‌ها و یا شکل اداره آن‌ها نیست، بلکه به الزامات و ضرورت‌های منطقه‌ای و کشوری و امکان توزیع مجدد امکانات است (Kappeler, ۲۰۱۴) هر نوع اصلاح ساختاری باید مبتنی بر ابزارها و اهداف دولت الکترونیک باشد و عبور از دولت سنتی به دولت الکترونیک اساساً غیر قابل اجتناب است که در این صورت کاهش هزینه‌ها و ارائه خدمات با کیفیت بهتر به شهروندان امکان‌پذیر است. اصلاح ساختار دولت‌های محلی (آمریکا) به عنوان ارائه‌دهنده اصلی خدمات عمومی و رفاهی به عنوان یک ضرورت و اجتناب‌ناپذیر است (Henneberry; Goodchild, ۱۹۹۶). در انگلیس و سایر کشورهای عضو OECD^۲ یک حرکت کلی وجود دارد که درآمدهای دولت محلی را افزایش می‌دهد ولی مالیات‌های محلی و یا کمک‌های دولتی افزایش پیدا نمی‌کند (Davison Wagner, ۲۰۰۵). وظایف حاکمیتی و رگولاتوری (تنظیم‌کنندگی) ایجاب می‌کند تا ساختارهای دولتی، متناسب با این رویکرد بازسازی و اصلاح گردند (Lamphun, i; Wongsurawat, ۲۰۱۴).

۱. John R. Gebbins

۲. Organisation for Economic Co-operation and Development

بیان مسئله (مسائل)

۱. افزایش تراز منفی در بودجه جاری دولت و استفاده از منابع حاصل از فروش نفت و فرآورده‌های نفتی در بودجه جاری.
۲. افزایش واگذاری دارایی‌های مالی و ایجاد دین و تعهد بر ذمه دولت و استفاده از این واگذاری‌ها برای اعتبارات جاری.
۳. شناسایی راهکارهایی که به کمک آن امکان صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور فراهم گردد.
۴. تکلیف مندرج در بند ۲۱ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ناظر بر تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی.

عوامل بسیاری در اجرای موفقیت‌آمیز خط‌مشی‌ها و برنامه‌های تحول اداری و منطقی نمودن اندازه دولت مؤثر است، یکی از مهم‌ترین این عوامل، بررسی امکان‌پذیری آن استغ چرا که با این بررسی، میزان قابلیت اجرای برنامه مشخص می‌گردد و معلوم می‌شود که موانع اجرای کامل برنامه‌ها چیست. با رفع موانع، می‌توان میزان قابلیت اجرا و موفقیت برنامه را افزایش داد. مضاف بر اینکه بسیاری از مشکلات برنامه نیز در سایر مراحل تحلیل و طراحی، به‌خودی‌خود برطرف خواهد شد (بیک‌زاد، جعفر، ۱۳۸۹).

اهمیت و ضرورت تحقیق

شناسایی متغیرهای مربوط به صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور و تحول اساسی در ساختارها برای خط‌مشی‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور مهم است؛ امکان علمی و عملی رویکردهای دولت در زمینه نظارت و کنترل بر اموال و دارایی‌های خود را فراهم می‌کند؛ مدیریت صحیح نظام مالی کشور و هدایت اقتصاد کشور در مسیرهای تبیین‌شده را میسر می‌نماید؛ تعریف جدیدی از صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور و تحول اساسی در ساختارها ارائه می‌دهد و راهبردهای جدیدی پیش روی متولیان اقتصاد کشور قرار می‌دهد و شرایط و بستر مناسبی برای اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی مهیا می‌نماید.

بدون در نظر گرفتن چنین مطالعاتی امکان تخصیص بهینه منابع با توجه به محدودیت آن برای پرداخت‌های دارای اولویت وجود نخواهد داشت، تصدی امور اجرایی به‌وسیله دستگاه‌های دولتی موجب گسترش سازمان آن‌ها شده و این امر به‌صورت جزئی از وظایف عمومی دستگاه‌های اجرایی شده است، به‌نحوی که گاهی میزان اشتغال آن‌ها در امور تصدی‌گری، بیشتر از وظایف اصلی‌شان شده است، فقدان روحیه نوآوری و ارزیابی مستمر، موجب تداوم فعالیت واحدهایی شده که فلسفه وجودی خود را از دست داده‌اند و باید مورد تجدید نظر قرار گیرند و در نهایت ادامه روند اداره دستگاه‌های اجرایی با بیشترین بودجه و ورودی منابع و بهره‌وری پایین و خروجی غیر قابل پذیرش، خسارات زیادی را وارد می‌نماید.

برداشت برخی از مدیران در خصوص مفهوم سازمان‌دهی، برداشتی ساده‌انگارانه بوده و صرفاً اصلاح ساختار را به تغییرات شکلی تعبیر کرده‌اند. گرایش مدیران به توسعه تشکیلاتی تحت مسئولیت خود، بیشتر از نگاه‌بخشی آنان و نیز فشارهای سیاسی-اجتماعی و تقاضاهای عمومی در مورد ایجاد تشکیلات جدید ناشی می‌شود و کمتر به مصالح کلی نظام توجه شده است (الوانی، سید مهدی ۱۳۸۵).

هدف تحقیق

تبیین و تجزیه و تحلیل رابطه بین تحول اساسی در ساختارها و صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور، شناسایی متغیرهای مربوط به تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی) و ارائه راهکارهای عملی مشارکت فعال بخش‌های غیر دولتی در قالب سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برنامه توسعه ششم توسعه و قانون بودجه کل کشور، همچنین شناسایی سازوکارهای عملی و اجرایی جهت اعمال ماده ۱۳ قانون مدیریت خدمات کشوری و اصول ۲۹ و ۳۰ قانون اساسی، اهداف این تحقیق را شکل می‌دهد. دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل ۴۴ را ندارد و موظف است

هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل ۴۴ نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج‌ساله چهارم (سالیانه حداقل ۲۰٪ کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی، خصوصی و عمومی غیر دولتی واگذار نماید. این تحقیق از حیث قلمروی موضوعی اقتصاد مقاومتی (صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور)، بودجه کل کشور و اعتبارات، هزینه‌ای را شامل می‌شود و به لحاظ مکانی؛ شامل کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری که از بودجه عمومی دولت استفاده می‌کنند، می‌شود.

آنچه که تحت عنوان «خصوصی‌سازی» شناخته می‌شود در واقع رویکردی است که در جریان آن، یک نظام اقتصادی مبتنی بر مالکیت دولتی و عمومی به تدریج جای خود را به یک نظام مبتنی بر مالکیت خصوصی می‌دهد. لازم است در فرآیند خصوصی‌سازی و تعیین اهداف آن توسط سیاست‌گذاران اقتصادی، دقت کافی مبذول گردد. خصوصی‌سازی با ایجاد یا فراهم نمودن فضای رقابتی در سایه سیستم قیمت‌ها یعنی بازار، واحدهای اقتصادی خصوصی را ترغیب می‌کند تا عملکرد مؤثرتر و کاراتری نسبت به واحدهای دولتی داشته باشند. اصل اساسی این است که کارایی نتیجه بنیادین رقابت است (طباطبایی یزدی و مافی نور ۱۳۸۷).

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: تحول اساسی در ساختارها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود.

فرضیه‌های فرعی

۱. واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

۲. واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

۳. واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

مفهوم شناسی متغیرها

صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور: به مصرف هدفمند مخارج دولتی؛ شامل جبران خدمت کارکنان دولت، استفاده از کالاها و خدمات، هزینه‌های اموال و دارایی، یارانه، کمک‌های بلاعوض، رفاه اجتماعی و سایر هزینه‌ها گفته می‌شود.

تحول اساسی در ساختارها: مردمی کردن اقتصاد از طریق واگذاری بخش‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی.

واگذاری بنگاه‌های دولتی: واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی با رعایت سازوکارهای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی.

واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی: واگذاری تصدی امور اجتماعی، فرهنگی و خدماتی از طریق توسعه بخش‌های تعاونی و خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی تعیین صلاحیت‌شده با نظارت و حمایت دولت.

واگذاری طرح‌های عمرانی: واگذاری طرح‌های عمرانی موضوع پیوست قانون بودجه کل کشور به بخش‌های غیر دولتی.

مبانی نظری

۱. براساس اصل ۴۴ قانون اساسی که مهم‌ترین سند ملی و قانونی در این باره به شمار می‌آید، خصوصی‌سازی در ایران بیشتر اهداف شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد، افزایش کارایی، افزایش رقابت‌پذیری، افزایش سهم بخش خصوصی و تعاونی در اقتصاد، منطقی کردن اندازه دولت، افزایش سطح عمومی اشتغال و گسترش مالکیت در سطح عموم مردم را به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی دنبال می‌کند. رسیدن به این اهداف مستلزم دستیابی به این بینش است که بهبود فضای کسب‌وکار پیش‌شرط است، زیرا بخش خصوصی تنها در شرایط حاکمیت نظام بازار افزایش کارایی را تضمین می‌کند. این در حالی است که در نتیجه رویکردهای پیشین دولت، همه بازارها در سطح کلان از بازار کالاها و خدمات گرفته تا بازار کار، سرمایه، پول و ارز، کارایی و پویایی خود را در تخصیص بهینه منابع و امکانات در سیستم اقتصادی از دست داده‌اند. دستیابی به یک

زمینه مطلوب در سطح کلان اقتصاد ایران از مسیر آزادسازی اقتصادی، گسترش رقابت و تقویت مکانیسم قیمتی بازار می‌گذرد (خندان، ۱۳۹۴).

۲. رویکرد کوچک‌سازی بدنه دولت و بهبود عملکرد فعالیت‌های اقتصادی از طریق ارتقای نقش بخش غیر دولتی با انتقال مدیریت و مالکیت دارایی‌ها میسر می‌گردد و مفهوم خصوصی‌سازی را تشکیل می‌دهد. خصوصی‌سازی فرآیندی است که طی آن کارایی مکانیزم بازار، حیات دوباره پیدا می‌کند و عملکرد فعالیت اقتصادی دولت و بخش عمومی در محک آزمون قرار می‌گیرد. تداوم این فرآیند می‌تواند منجر به محدود شدن مالکیت یا مدیریت برخی از واحدهای اقتصادی تحت تملک دولت و واگذاری آن به مکانیزم بازار شود. معنای خصوصی‌سازی در مفهوم گسترده آن بسیار وسیع‌تر از واگذاری فعالیت‌ها و تصدی‌گری‌هایی که قبلاً به‌طور انحصاری در اختیار دولت و بخش عمومی بود دلالت می‌کند، به عبارت دیگر معنای واژه خصوصی‌سازی در طیفی قرار دارد که هدف آن اجرای شیوه‌ها و سیاست‌هایی برای افزایش نقش نیروهای بازار آزاد در اقتصاد ملی کشورها از طریق ترتیبات مختلف است. منطقی که فرآیند خصوصی‌سازی بر پایه آن استوار شده این است که انتقال تصدی‌ها و فعالیت‌ها در زمینه‌های تولید کالا و ارائه خدمات از بخش دولتی و عمومی به بخش خصوصی باعث افزایش کارایی عوامل تولید و تخصیص بهینه منابع که ناشی از گسترش رقابت و ایجاد شفافیت است، می‌شود. همچنین گسترش خصوصی‌سازی موجب گسترش مالکیت بخش خصوصی و در نتیجه مشارکت بیشتر شهروندان در اداره امور جامعه می‌شود و منابع بخش خصوصی برای پیشرفت جامعه را در کنار منابع محدود دولت قرار می‌دهد (افشار و همکاران، ۱۳۹۲: ۹).

۳. کشورهای در حال توسعه نه تنها با محدودیت‌های متنوعی در منابع روبه‌رو هستند، بلکه اقتصاد دولتی آن‌ها از استفاده بهینه منابع نیز ممانعت به عمل می‌آورد. به بیان دیگر، اتلاف و کمبود منابع دو معضل بنگاه‌های دولتی در این کشورها است و خصوصی‌سازی به‌عنوان یکی از بهترین روش‌های حل این دو معضل مطرح است. عموماً در کشورهای در حال توسعه، زمانی به خصوصی‌سازی پرداخته می‌شود که

بنگاه‌های دولتی از فقدان رویه‌های نظارتی درونی و بیرونی مناسب رنج می‌برند. در چنین شرایطی، هرچند انتقال مالکیت موجب تقویت نظام راهبری بنگاه‌ها می‌شود، اما به‌تنهایی برای موفقیت فرآیند خصوصی‌سازی و حصول اهداف آن کافی نیست. در حرکت به سمت خصوصی‌سازی برقراری توازن بین اهداف متفاوت، مطالعه و برنامه‌ریزی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. تدوین قوانین و مقررات مناسب به‌منظور حمایت از مصرف‌کننده در برابر قدرت انحصاری و ارتقای رقابت در بلندمدت، در ظهور مزایای خصوصی‌سازی نقش اساسی دارند. خصوصی‌سازی به‌طور عمده به سه روش: فروش دارایی‌ها، انتشار سهام یا فروش اسناد سهام انجام می‌شود. در روش اول، دولت مالکیت خود در بنگاه‌های دولتی را به شرکت‌های خصوصی موجود و یا گروه کوچکی از سرمایه‌گذاران واگذار می‌نماید. این نوع فروش عموماً از طریق مزایده شکل می‌گیرد. در روش دوم، دولت سهام سرمایه بنگاه را از مجرای بازارهای سرمایه به سرمایه‌گذاران حقیقی و یا حقوقی واگذار می‌کند. روش سوم نیز مشابه روش دوم است و در آن، سهام سرمایه بنگاه‌های دولتی در قالب اسناد (برگه‌هایی که نشان‌دهنده ادعا نسبت به مالکیت بنگاه است) و در سطح وسیع بین شهروندان توزیع می‌شود. دولت‌ها در انتخاب روش خصوصی‌سازی عوامل زیادی از جمله ویژگی‌های بازار سرمایه و سرمایه‌گذاران بالقوه، ویژگی‌های نهادی بنگاه‌های در حال واگذاری و اهداف سیاسی را مد نظر قرار می‌دهند. خصوصی‌سازی، بستری مناسب برای بررسی اثرات نظام راهبری شرکتی بر عملکرد بنگاه‌های سابقاً دولتی فراهم می‌کند؛ زیرا تغییر ساختار مالکیت در بطن آن قرار دارد. بازارهای سرمایه، بستر مناسبی را برای اجرای خط‌مشی‌های خصوصی‌سازی دولت‌ها فراهم می‌کنند. ورود به این بازارها موجب اصلاح سازوکارهای نظارتی بنگاه‌های دولتی می‌شود که تقلیل برخی عوامل ناکارآمدی اقتصادی از قبیل تضاد نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی را به دنبال دارد. چنانچه دولت‌ها با تدوین قوانین و مقررات جدید یا اصلاح قوانین و مقررات

موجود از سرمایه‌گذاران حمایت کنند، بازارهای سرمایه با تخصیص بهینه منابع موجب رشد و شکوفایی اقتصادی می‌شوند (مجتهدزاده و اثنی عشری، ۱۳۹۱).

پیشینه تحقیق

اطلاع از تحقیقات پیشین زمینه مناسبی برای طراحی طرح تحقیق به شمار می‌آید. ضمن اینکه تصویری از مسیری که محقق می‌بایست طی نماید را به دست خواهد داد. به همین دلیل در ادامه به تحقیقات و پژوهش‌های مرتبط با عنوان مقاله اشاره می‌شود.

۱. طاهری‌فرد و همکاران در سال ۱۳۹۲ هجری شمسی پروژه‌ای تحت عنوان «بررسی روند شاخص‌های تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی» انجام دادند که نتیجه آن عبارت است از: صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضروری و هزینه‌های زائد مطابق با بند «۱۶» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است؛ اما وضعیت بودجه در سال‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد، سهم پرداخت‌های هزینه‌ای (بودجه جاری) دولت به کل بودجه عمومی دولت در سال‌های ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۱ هجری شمسی بین ۱۷٪ و ۸۱٪ در نوسان بوده است. کمترین سهم مربوط به سال ۱۳۸۳ هجری شمسی و بیشترین آن مربوط به سال ۱۳۹۱ هجری شمسی بوده است. روشن است وضعیت این شاخص طی سالیان اخیر با رویکرد اقتصاد مقاومتی سازگاری ندارد. اعتبارات متفرقه، اعتباراتی هستند که دولت به انجام آن‌ها آگاهی دارد، اما به دلیل نامشخص بودن دستگاه‌های اجرایی هزینه‌کننده در قالب امور، فصول و برنامه آرایش نمی‌یابد. بدیهی است هر چقدر میزان این اعتبارات نسبت به کل اعتبارات کمتر باشد، انضباط و شفافیت مالی دولت بیشتر خواهد بود.

۲. عصارای آرانی و همکاران در سال ۱۳۸۹ هجری شمسی مقاله‌ای تحت عنوان، «ارتباط اندازه دولت با توسعه انسانی (مقایسه کشورهای نفتی و کشورهای در حال توسعه غیر نفتی)» انجام دادند که نتیجه آن عبارت است از: دولت در کشورهای

نفی بزرگتر از کشورهای غیر نفتی است، ولی به دلایلی چون عملکرد نامطلوب، پایین بودن کیفیت کالاهای بخش عمومی و... دولت نتوانسته به صورت بهینه بر توسعه انسانی اثرگذار باشد و اثرگذاری دولت در کشورهای در حال توسعه بیشتر بوده است.

۳. کمیجانی و حق شناس در سال ۱۳۹۳ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی آثار اندازه دولت بر رشد اقتصادی در ایران» نتیجه‌گیری کردند که بزرگ شدن دولت در دو دوره مذکور اثر مثبتی بر رشد اقتصادی ایران دارد، لیکن این تأثیرگذاری در دوره بلندمدت بیشتر است. بنابراین اندازه دولت همانند سرمایه انسانی ابزاری برای برنامه‌ریزی افزایش رشد اقتصادی در بلندمدت است. ضریب تصحیح خطای برآوردی نیز نشان می‌دهد، انحرافات و عدم تعادل‌ها در تولید سرانه اقتصاد ایران با سرعت کمی به سمت تعادل بلندمدت حرکت می‌کند.

۴. دژپسند و بخارائی در سال ۱۳۸۹ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «اندازه دولت و رشد اقتصادی در ایران، روش رگرسیون استان‌ها» نتیجه‌گیری کرده‌اند که اثر اندازه دولت بر رشد اقتصادی با پنج معیار متفاوت؛ شامل کل مخارج دولت بر GDP، مخارج سرمایه‌گذاری دولت بر GDP، مخارج مصرفی دولت بر GDP، مخارج تأمین‌شده دولت از طریق نفت بر GDP و مخارج تأمین‌شده دولت از طریق مالیات بر GDP، مورد بررسی قرار می‌دهیم. وجود اثر استان‌ها در تمام موارد به جز نسبت مالیات بر GDP تأییدشده و در تمام موارد مشاهده می‌شود. با افزایش اندازه دولت تا نقطه آستانه، رشد اقتصادی افزایش می‌یابد و پس از آن، افزایش اندازه دولت، رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد. نتایج برآورد مدل نشان می‌دهد که وقتی اندازه دولت بین ۲۳ تا ۳۰ درصد است، مخارج دولت بیشترین تأثیر را بر رشد اقتصادی دارد.

۵. خندان در سال ۱۳۹۴ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «خصوصی‌سازی، نگاهی تاریخی به تجربه ایران»، نتیجه‌گیری کرده که موفقیت خصوصی‌سازی با هدف افزایش کارایی بنگاه‌های واگذارشده، به دو موضوع بستگی دارد. نخست

فراهم شدن الزامات خصوصی سازی و دوم انتخاب روش مناسب در واگذاری و چگونگی مصرف درآمدهای کسب شده از واگذاری است. منظور از مورد نخست، مواردی چون فضای مناسب کسب و کار برای فعالیت بخش خصوصی، آزادسازی اقتصادی، آماده کردن جامعه به لحاظ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای گذار، ایجاد نهادهای قانونی و مقررات لازم، آماده سازی شرکت های مشمول واگذاری و اتخاذ سیاست های مناسب برای تداوم فعالیت شرکت های واگذار شده است که صرف نظر از شرایط کشورها، باید پیش از واگذاری فراهم شده باشند. نکته دوم در موفقیت خصوصی سازی به انتخاب روش مناسب برمی گردد که این مهم نیز به نوبه خود به اوضاع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورها، درجه توسعه یافتگی، بازار مالی و وجود نهادها و مقررات لازم بستگی دارد. کشورها براساس شرایط متفاوت می توانند از روش های گوناگون برای اجرای خصوصی سازی استفاده کنند. مروری تاریخی بر تجربه خصوصی سازی در ایران نشان می دهد که هیچ کدام از این دو مهم انجام نشده است. به بیان بهتر، خصوصی سازی در شرایطی آغاز شد که پیش نیازها و الزامات آن هنوز فراهم نشده بود و از آن بدتر در واگذاری ها از تجربه های شکست خورده دیگر کشورها و سیاست های نادرست استفاده شد.

۶. پورامین زاد و جعفری در سال ۱۳۸۷ هجری شمسی در مقاله ای تحت عنوان «عوامل مؤثر بر هزینه های جاری دولت در استان های کشور» نتیجه گیری کرده اند که نتایج حاصل از برآورد الگوهای مختلف نشان می دهد در سال مورد نظر اثر متغیرهای فوق مثبت و معنادار است که از میان عوامل فوق، تعداد دانش آموزان استان ها، نرخ تورم و تعداد کارکنان دولت بیش از سایر متغیرها بر مخارج جاری دولت در استان ها تأثیر گذاشته است؛ بنابراین نتیجه گیری شده است که به منظور تعدیل مخارج جاری دولت در استان ها، در شرایطی که امکان افزایش درآمدهای عادی دولت وجود ندارد، واگذاری فعالیت های دولتی به بخش خصوصی در امور مختلف از قبیل آموزش و پرورش می تواند مؤثر واقع شود.

۷. ژیان باقری در سال ۱۳۹۲ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «درآمدها و هزینه‌های عمومی در حکمرانی خوب»، نتیجه‌گیری کرده که موبدان و بخردان برای مشورت و نظارت بر امور آبادسازی شهرها و قصبات، احیا و حفظ سرسبزی و باروری زمین‌ها و فضاها، کشت‌وکار، تأمین اجتماعی و سرپرستی بینوایان و یتیمان و بیوه‌زنان، حمایت از محیط کسب‌وکار و پرداخت زیان ورشکستگان و زیان‌دیدگان، تأمین مواد غذایی و ارائه ابزار کشت‌وکار در مواقع خشکسالی و آفت‌زدگی‌ها و بلایای طبیعی، دایرسازی و تأمین دبستان‌های آموزش سواد عمومی برای کودکان و ساخت‌وساز و نگهداری راه‌ها، پل‌ها، گذرگاه‌ها و معابر عمومی و شهری صریح‌ترین و کلی‌ترین نظر فردوسی در گفت‌وگوی نوشیروان و بزرگمهر است که توسعه اقتصادی و آبادانی را نتیجه مستقیم حکمرانی خوب می‌داند.

۸. عربی و همکاران در سال ۱۳۹۳ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها» نتیجه‌گیری کرده‌اند که اقتصاد مقاومتی، یعنی اقتصادی که مقاوم است؛ با تحریکات جهانی، با تکان‌های جهانی، با سیاست‌های آمریکا و غیر آمریکا زیر و رو نمی‌شود؛ اقتصادی است متکی به مردم، اقتصاد مقاومتی، یعنی اقتصادی که با توجه به همه قوت‌ها و ضعف‌های داخلی و خارجی و تهدیدها و فرصت‌های بیرونی، سناریوسازی می‌کند و برای هر شرایطی برنامه دارد. اقتصاد مقاومتی عبارت است از اقتصادی راهبردی که محیط‌سنج است و درون و برون را به‌خوبی می‌بیند و برای شرایطی که هر لحظه ممکن است تغییر کند، واکنش مناسبی دارد. پس از بررسی ادبیات حوزه اقتصاد مقاومتی و چابکی چهار بعد، تأمین نیازهای مشتریان، حداکثر تعامل و همکاری، مدیریت بهبود و مخاطرات و تقویت نیروی انسانی برای اقتصاد مقاومتی چابک پیشنهاد شد. دستیابی به این ابعاد زمینه دستیابی به اقتصاد مقاومتی چابک در سازمان‌ها را از طریق چابک‌سازی سازمان‌ها به وجود می‌آورد.

۹. برقی اسکویی و دانش جعفری در سال ۱۳۸۹ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی اثرات اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از رهیافت مدل CGE» نتیجه‌گیری کرده‌اند که اجرای اصل ۴۴ اثرات مثبتی بر رشد متغیرهای کلان اقتصادی بر جای گذاشته و باعث افزایش سطح تولید، اشتغال، حجم تجارت و صادرات غیر نفتی کشور می‌شود. همچنین اجرای اصل ۴۴، کاهش نرخ تورم را در پی دارد. از طرفی، در سناریوهای مختلف واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی، صنایع شیمیایی و غذایی بالاترین رشد در صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص داده است و بخش بهداشت و نفت خام و گاز طبیعی از کمترین رشد در صادرات غیر نفتی برخوردار شده‌اند؛ بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که اجرای مناسب سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی منجر به افزایش صادرات صنایعی با ارزش افزوده بالا نسبت به صنایعی با ارزش افزوده پایین می‌شود و در نتیجه افزایش درآمدهای ارزی، بهبود رابطه مبادله و تراز تجاری کشور را در پی خواهد داشت.

۱۰. طباطبایی یزدی و مافی‌نور در سال ۱۳۸۷ هجری شمسی در مقاله‌ای تحت عنوان «روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴» نتیجه‌گیری کرده‌اند که تحقق اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله کشور با حضور و مشارکت تمام بخش‌های اقتصادی اعم از دولتی، خصوصی و تعاونی امکان‌پذیر است. این مهم در سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به‌خوبی دیده شده است که با تدوین مناسب روش‌های اجرایی، این امر امکان‌پذیر خواهد شد. فرهنگ‌سازی ازجمله مباحث زیربنایی جهت اجرای صحیح این سیاست‌ها، در خصوص اهداف ناظر بر تحول اقتصادی در کشور است. به همین دلیل باید با تغییر نگرش در کلیه ابعاد و با نگرش سامانه‌ای و همه‌جانبه، تمام بخش‌های مربوطه در کنار هم قرار گرفته و اصلاح گردد. بهبود فضای کسب‌وکار به‌عنوان پیش‌نیاز اجرای موفق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ مطرح و در راستای آن باید در ساختار اقتصادی

کشور تغییر به وجود آید و اقتصاد کشور از دولتی بودن به سمت اقتصاد بازار و خصوصی‌سازی حرکت نماید. در این راستا مهم‌ترین محور، جذب و مشارکت بخش خصوصی است؛ بخش خصوصی باید توانایی خود را در پذیرش این سهم ارتقا دهد و لازمه این کار بسترسازی و توانمندسازی بخش خصوصی و تعاونی توسط دولت است.

واگذاری بنگاه‌های دولتی

طی سال‌های گذشته، اقتصاد ایران شاهد توسعه مالکیت دولتی و افزایش تصدی‌های دولتی بوده که این امر سبب بیرون رانده شدن بخش خصوصی از مدار فعالیت‌های مولد شده و زمینه‌ساز کاهش کارایی و نوآوری، افزایش هزینه مبادلات، تضعیف خلاقیت‌های تولیدی و در مجموع باعث کاهش توان رقابت‌پذیری کشور در بازارهای بین‌المللی و فرآیند ضد اقتصادی شده است که بی‌تردید ادامه روندهای گذشته دیگر نمی‌تواند به ضرورت‌ها و اولویت‌های اقتصادی-اجتماعی کشور از دیدگاه سرمایه‌گذاری، ایجاد اشتغال و درآمد، رشد تولید و دستیابی به صادرات انبوه کالاهای غیر نفتی و ارتقای سطح زندگی و رفاه عمومی پاسخ مناسب بدهد. در چنین شرایطی ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در راستای ایجاد تحول و شکوفایی در اقتصاد کشور صورت گرفت که صاحب‌نظران اقتصادی از آن با نام «انقلاب اقتصادی» یاد می‌کنند. بدین ترتیب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در راستای خصوصی‌سازی و با توجه به ذیل اصل ۴۴ قانون اساسی و مفاد اصل ۴۳ و به‌منظور شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی، گسترش مالکیت در سطح عموم مردم برای تأمین عدالت اجتماعی، ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری انجام شده است (برقی اسکویی و دانش جعفری، ۱۳۸۹).

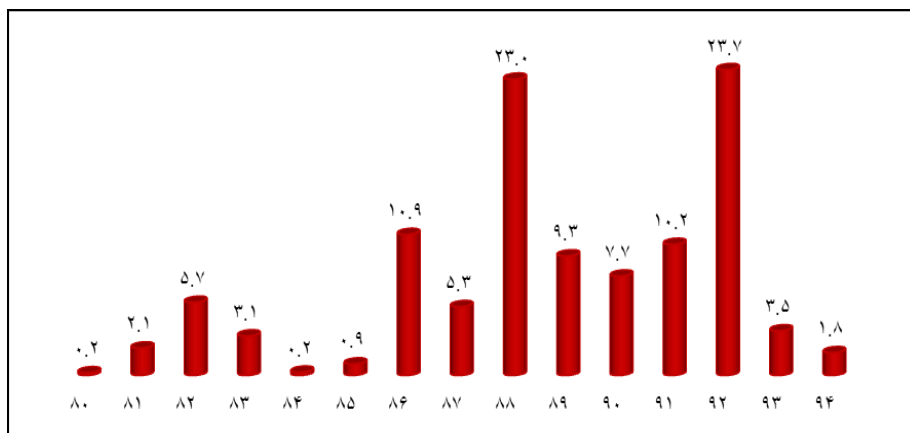
وضعیت فروش شرکت‌های دولتی در سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ هجری شمسی

سال	تعداد شرکت مصوب	تعداد شرکت فروش رفته	مبلغ کل
۸۸	۵۲۵	۶۱	۳۲,۲۳۸,۳۴۴,۸۴۳,۶۳۹
۸۹	۵۶۳	۱۲۱	۱۳۳,۲۱۳,۰۵۱,۱۹۹,۹۳۰
۹۰	۳۴۳	۶۵	۸۹,۵۶۷,۰۴۶,۶۵۹,۸۸۴
۹۱	۳۷۲	۵۶	۴,۸۷۸,۰۴۹,۳۳۳,۴۴۰
۹۲	۲۹۳	۵۹	۷۳,۲۸۷,۲۳۰,۷۹۰,۹۷۱
۹۳	۱۹۴	۴۴	۱۱,۰۱۲,۲۷۴,۷۹۲,۶۵۷
۹۴	۱۳۳	۵۴	۲۱,۳۰۸,۷۷۸,۲۰۲,۶۹۶
۹۵	۲۱۶	۱۸۱	۲۴,۹۰۵,۸۳۳,۸۸۴,۳۹۹
جمع کل			۳۹۰,۴۱۰,۶۰۹,۷۰۶,۶۱۶

منبع: سازمان خصوصی سازی

همان‌طور که در جدول وضعیت فروش شرکت‌های دولتی، مشاهده می‌شود کل واگذاری بنگاه‌های دولتی طی سال‌های ۱۳۸۸ لغایت ۱۳۹۵ هجری شمسی مبلغ ۳۹۰,۴۱۰,۶۰۹ میلیون ریال است. این در حالی است که بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۹۷ هجری شمسی بالغ بر ۲۸۴,۲۴۷,۲۴۹,۳۹۱ میلیون ریال است؛ بنابراین مقایسه صورت گرفته مبین عدم اجرای سیاست‌های اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی است. ضمن اینکه با سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیر دولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی که مقرر می‌دارد با توجه به ضرورت شتاب گرفتن رشد و توسعه اقتصادی کشور مبتنی بر اجرای عدالت اجتماعی و فقرزدایی در چارچوب چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور این اقدامات بایستی صورت گیرد: تغییر نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه به سیاست‌گذاری و هدایت و نظارت، توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد و حمایت از آن جهت رقابت کالاها در بازارهای بین‌المللی، آماده‌سازی بنگاه‌های داخلی جهت مواجهه هوشمندانه با قواعد تجارت جهانی در یک فرآیند تدریجی و هدفمند، توسعه سرمایه انسانی دانش‌پایه و متخصص، توسعه و ارتقای استانداردهای ملی

و انطباق نظام‌های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین‌المللی، جهت‌گیری خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری و گسترش مالکیت عمومی و بنابر پیشنهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام، بند ج سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ج.ا.ا. مطابق بند ۱ اصل ۱۱۰ ابلاغ می‌گردد و واگذاری ۸۰٪ از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل ۴۴ به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی، شرکت‌های سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیر دولتی نیز متناسب نیست.

نسبت واگذاری بنگاه‌های دولتی به اعتبارات هزینه‌ای (درصد)

در نمودار نسبت واگذاری بنگاه‌های دولتی به اعتبارات هزینه‌ای (درصد)، داده‌های متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی برحسب سال نمایش داده شده است. داده‌های مورد نظر از سال ۱۳۸۰ هجری شمسی (سال شروع واگذاری بنگاه‌های دولتی) تا ۱۳۹۴ هجری شمسی را شامل می‌شود و همان‌طور که در نمودار مربوطه نمایان است، بالاترین حجم واگذاری بنگاه‌های دولتی مربوط به سال ۱۳۹۲ هجری شمسی است و در مرتبه دوم سال ۱۳۸۸ هجری شمسی قرار دارد و کمترین میزان واگذاری بنگاه‌های دولتی سال ۱۳۸۰ هجری شمسی است. از سال ۱۳۹۳ هجری شمسی شاهد کاهش چشمگیر واگذاری بنگاه‌های دولتی هستیم. اگرچه واگذاری بنگاه‌های دولتی در سبد درآمدهای دولت منظور نمی‌گردد و در نتیجه برای اعتبارات هزینه‌ای بی‌تأثیر است؛ لیکن به‌طور غیر مستقیم دقیقاً کارکردهای تقویت درآمدهای دولت را دنبال می‌کند.

واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی

کاهش تصدی‌گری دولت با واگذاری فعالیت‌های دولتی به بخش خصوصی، هدف گذاری صحیح و در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و حرکت به سمت توسعه است. دولت دیگر ظرفیت افزایش هزینه‌های جاری را ندارد و باید با استفاده از ظرفیت‌های واگذاری، فعالیت‌ها را با کیفیت بهتر توسط بخش غیر دولتی پیش برد. اداره پرهزینه کشور بر لزوم کاهش تصدی‌گری دولت می‌افزاید. واگذاری تصدی‌های دولتی موجب اشتغال و درآمدزایی بیشتر برای کارآفرینان و جوانان می‌شود؛ بنابراین باید برای تحقق آن گام‌های مؤثرتری برداریم. برون‌سپاری خدمات با افزایش ظرفیت‌های توسعه‌ای بخش خصوصی بسیار مرتبط است. موازی‌کاری در ارائه خدمات برخی دستگاه‌ها، به هدررفت هزینه منجر می‌شود و باید نسبت به واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش خصوصی اقدام شود. دستگاه‌های اجرایی می‌توانند علاوه بر واگذاری بسیاری از فعالیت‌های خود، نسبت به واگذاری بسیاری از دارایی‌های غیر ضرور خود نیز اقدام کنند.

بهبود فضای کسب‌وکار به‌عنوان پیش‌نیاز اجرای موفق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مطرح می‌شود و در راستای آن باید در ساختار اقتصادی کشور تغییر به وجود آید و اقتصاد کشور از دولتی بودن به سمت اقتصاد بازار و خصوصی‌سازی حرکت نماید. در این راستا مهم‌ترین محور، جذب و مشارکت بخش خصوصی است؛ بخش خصوصی باید توانایی خود را در پذیرش این سهم ارتقاء دهد و لازمه این کار بسترسازی و توانمندسازی بخش خصوصی و تعاونی توسط دولت است (طباطبایی یزدی و مافی‌نور، ۱۳۸۷). کاهش تصدی‌گری همیشه مورد تأکید بوده و تجربه بشری نیز آن را تأیید می‌کند که دولت‌سالاری به حال مردم مضر است. ابن خلدون سلاطین را برحذر می‌دارد که به امر تجارت و کشاورزی اشتغال داشته باشند، چرا که به مردم ضرر وارد می‌شود. زیرا سلطان اموال بسیاری دارد و می‌تواند با قدرت مالی و قدرت نظامی، بازار را از وضعیت عادی خارج سازد و افراد نمی‌توانند از نوسانات بازار بهره‌گیری کنند. انحصار دولت در خریدوفروش کالاهای غیر عمومی مشکلات عدیده‌ای را برای مردم ایجاد می‌کند و این

امور باعث کسادی کار تجارت و کشاورزی شده و به تدریج مالیات این بخش کاهش می‌یابد و افراد از حضور در بازار خودداری می‌کنند (رضایی دوانی و رضایی، ۱۳۹۳).

واگذاری تصدی امور اجتماعی، فرهنگی و خدماتی از طریق توسعه بخش‌های تعاونی و خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی تعیین صلاحیت شده با نظارت و حمایت دولت - اعمال حمایت‌های لازم از بخش تعاونی، خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی مجری این وظایف - خرید خدمات از بخش تعاونی، خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی، مشارکت با بخش تعاونی، خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی از طریق اجاره، واگذاری امکانات و تجهیزات و منابع فیزیکی و واگذاری مدیریت واحدهای دولتی به بخش تعاونی، خصوصی، نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی با پرداخت تمام و یا بخشی از هزینه سرانه خدمات.

واگذاری طرح‌های عمرانی

واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی به معنی حضور مؤثر دولت در سایر فعالیت‌های اقتصادی، کمک به تأمین پروژه‌های اولویت‌دار کشور، اصلاح بودجه کل کشور و ایجاد انگیزه بخش غیر دولتی برای پذیرش مسئولیت بیشتر است.

تاکنون آنچه میان دولت و بخش خصوصی اتفاق افتاده بیشتر پیمانکاری بخش خصوصی بوده، اما در روش کنونی بحث این است که پروژه به بخش خصوصی واگذار شود. چه پروژه نیمه‌تمام باشد و چه حتی هنوز شروع نشده باشد، کار باید توسط بخش خصوصی به اتمام و به بهره‌برداری برسد. برای این کار چند روش در نظر گرفته شده است. یکی اینکه مبالغی که دولت تاکنون در پروژه نیمه‌تمام سرمایه‌گذاری کرده در ابتدا از بخش خصوصی گرفته نمی‌شود. در حالت دیگر مجری جدید پروژه می‌تواند این مبالغ را تقسیط کند و یا اینکه دولت آن را به‌عنوان سهم خودش در پروژه شریک باشد. می‌توان این سهم دولت را حفظ کرد و زمانی که پروژه عملیاتی شد و به بهره‌برداری رسید، این رقم به صورت تقسیط به دولت برگردد. راهکار مهم دیگری که پیش‌بینی شده این است که دولت فارغ از اینکه پروژه ملی یا استانی است، از محل منابع موجود مبالغی از اعتبارات

عمرانی را بردارد و در صندوقی با اهداف مشخص شده در قانون برای حمایت از سرمایه‌گذاران استفاده شود تا نوسان‌های احتمالی بودجه دولت اثری منفی بر ادامه کار نداشته باشد. این مبلغ می‌تواند در اختیار بانک‌ها باشد و سه برابر آن به بخش خصوصی تسهیلات داده شود، یا اینکه به صورت وجوه اداره شده به کمک سرمایه‌گذاران بخش خصوصی قرار گیرد تا به تکمیل پروژه‌ها کمک شود. همین‌طور سهام شرکت پروژه بخش خصوصی در بورس پذیرفته و مردم سهامدار آن شوند و به سرمایه‌گذاری برای تکمیل پروژه نیز کمک شود. بخش خصوصی در انتخاب طرح آزاد است. برای پروژه‌هایی که در استان هستند، کمیته واگذاری و کمیته ساماندهی وجود دارد. در مرکز همچنین کمیته‌ای تشکیل شده است. این کمیته‌ها پروژه‌های هر دستگاه را شناسایی کرده و در رسانه‌های جمعی اعلام می‌شوند (رستمی ۱۳۹۴).

دولت‌ها و بخش عمومی نیاز روزافزونی برای تأمین منابع مالی کافی برای توسعه و نگهداری زیرساخت‌ها دارند تا بتوانند جوابگوی جمعیت در حال رشد باشند. دولت‌ها با تقاضای روزافزون شهرنشینی، نوسازی زیرساخت‌های فرسوده، ایجاد و گسترش خدمات به جمعیت در حال افزایش و هدف دستیابی به خدمات ارائه‌نشده یا کمتر ارائه‌شده پیشین، به چالش کشیده می‌شوند. با در نظر گرفتن ظرفیت محدود مالی دولت یا بخش عمومی، این مسائل دولت‌ها را به جذب سرمایه بخش خصوص راغب می‌کند. با ساختارهای صحیح، مشارکت عمومی-خصوصی می‌تواند منابع سرمایه‌گذاران در جست‌وجوی فرصت محلی، ملی یا بین‌المللی را جذب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی نماید (احمدی و موسوی، ۱۳۹۲: ۲۶).

اصولاً در کشورهای پیشرفته (اروپای غربی) و تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه (شرق آسیا) سهم دولت در اقتصاد کوچک است، ولی باز هم در جهت واگذاری پروژه‌ها به بخش خصوصی تلاش می‌شود. در کشور ما به‌خصوص در ده سال گذشته حجم پروژه‌ها به اجبار ما را به این سمت کشاند که بخش خصوصی را وارد میدان کنیم. دولت باید به وظایف حاکمیتی بپردازد که نقش و وظیفه اصلی است و دولت از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی حمایت می‌کند و در کنار بخش خصوصی می‌ماند. حمایت‌های دولتی هم می‌تواند در تدوین قوانین یا حمایت برای تسهیل ابزار مالی باشد و

این حمایت‌ها در تمام مراحل اجرا و بهره‌برداری از طرح‌ها خواهد بود. در اتمام این پروژه‌ها زمان به‌تنهایی مهم نیست، بلکه منابع هم مهم است. البته برآوردها برای اتمام آن‌ها توسط دولت مختلف است، ولی به‌طور متوسط گفته می‌شود این کار حداقل ۲۰ سال زمان می‌خواهد که تا آن زمان هم پروژه‌ها به میزان زیادی مستهلک شده‌اند؛ بنابراین به نظر می‌رسد استفاده از منابع بخش خصوصی در این موضوع می‌تواند به ما کمک کند. حتی اگر تصور کنیم دولت بتواند با پول و امکانات خود در یک سال همه این کارها را به اتمام برساند، باز هم انجام آن معقول نیست، چون بعد از اتمام پروژه باید ۳۰ تا ۴۰ درصد نیروی جدید به کارکنان فعلی دولت اضافه شوند که با این کار دولت بزرگتر می‌شود. بعد هم دولت باید برای حفظ این‌ها با بخش خصوصی رقابت کند. پس به‌هیچ‌وجه انجام این کار از سوی دولت توجیه ندارد. به جای آن بخش خصوصی باید توسعه پیدا کند و اشتغال در آن بخش توسعه یابد.

امروزه شاهد هستیم که دولت‌های محلی در بسیاری از شهرهای دنیا (شهرهایی در آمریکا و اروپای غربی)، به‌صورت روزافزونی از گسترش سرمایه‌گذاری شراکتی بخش‌های عمومی و خصوصی یا مشارکت عمومی-خصوصی استقبال می‌کنند، به‌نحوی که مجموع ارزش پروژه‌هایی که در چارچوب مشارکت عمومی-خصوصی انجام شده و به زیرساخت‌ها مربوط می‌شوند، از سال ۱۹۸۵ میلادی تا به حال بالغ بر ۸۸۰ میلیارد دلار می‌شود. چنین پروژه‌هایی گستره وسیعی را از حیث میزان سرمایه مورد نیاز شامل می‌شوند و تنوع زمینه‌هایشان هم بسیار بالا است. از پروژه سرمایه‌گذاری مشارکتی بخش‌های دولتی و خصوصی برای ساخت جاده دارای درآمد عوارضی در آفریقای جنوبی گرفته تا پروژه ۱۱ میلیون دلاری بازسازی و نوسازی فضای مدرسه قدیمی oyster در شهر واشنگتن دی سی و از پروژه گسترش اینترنت پرسرعت در تایوان گرفته تا پروژه ۳۴۰ میلیون دلاری ساخت تونل دومانظوره در کوالالامپور از این دست هستند (احمدی و موسوی، ۱۳۹۲: ۲۶).

جدول گزارش وضعیت پروژه‌های واگذارشده و صرفه‌جویی ناشی از آن

از ابتدای سال ۱۳۹۴ هجری شمسی در کشور

مبلغ سرمایه‌گذاری و صرفه‌جویی در بهره‌برداری (میلیارد ریال)			تعداد کل پروژه‌های واگذارشده				دستگاه‌های مرکزی ملی / استان
مبلغ صرفه‌جویی کل بهره‌برداری (شامل هزینه نیروی انسانی، مواد اولیه، تعمیر و نگهداری و...)	مبلغ صرفه‌جویی سالیانه بهره‌برداری (شامل هزینه نیروی انسانی، مواد اولیه، تعمیر و نگهداری و...)	مبلغ کل سرمایه‌گذاری بخش خصوصی تا تکمیل پروژه (و...)	جمع کل	تکمیل شده و بهره‌برداری / بهره‌برداری رسیده	نیمه تمام	جدید	
۶۶۷,۰۹۶	۳۴,۳۰۵	۳۸۶,۱۶۷	۳۳۹	۳	۱۵۷	۱۷۹	جمع کل پروژه‌های ملی
۲۸,۶۹۲	۹,۵۶۴	۶۷,۷۳۸	۳,۷۹۲	۲۷۷۸	۹۳۹	۷۵	جمع کل پروژه‌های استانی
۶۹۵,۷۸۸	۴۳,۸۶۹	۴۵۳,۹۰۵	۴۱۳۱	۲۷۸۱	۱۰۹۶	۲۵۴	جمع کل پروژه‌های ملی و استانی

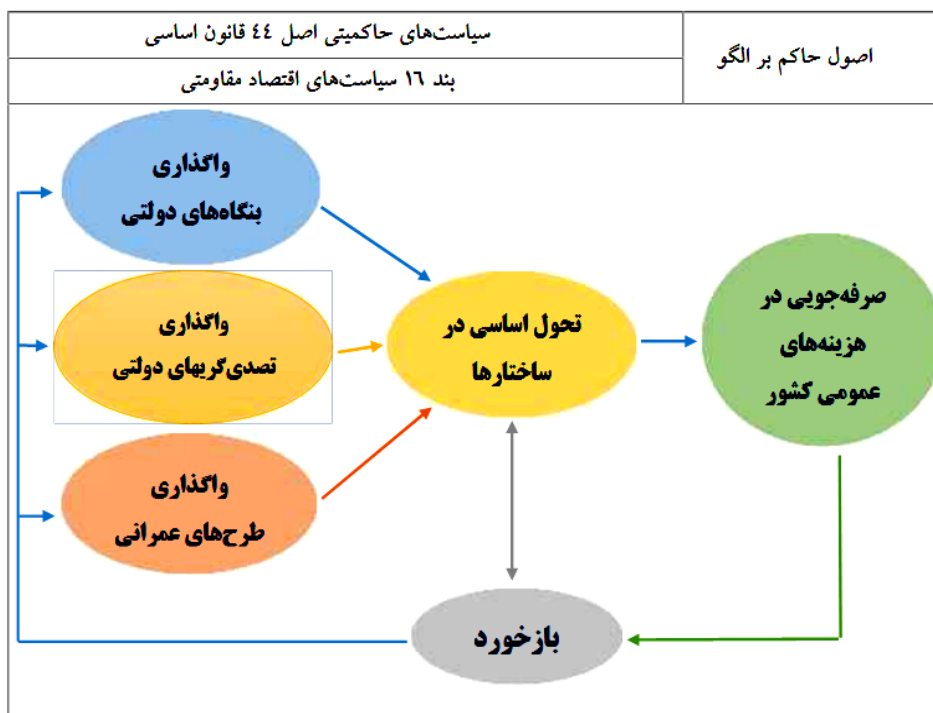
منبع: سازمان برنامه و بودجه

از مجموع کل پروژه‌ها، تعداد ۲۵۴ پروژه جدید بوده و سابقه دریافت بودجه از دولت را نداشته است و از همان ابتدا با استفاده از مشارکت بخش خصوصی تأمین مالی و اجرا شده است. اعتبار سرمایه‌گذاری اولیه در این پروژه‌ها بالغ بر ۲۷۲ هزار میلیارد ریال بوده است و هزینه سالیانه بهره‌برداری آن‌ها مجموعاً حدود ۳۰ هزار میلیارد ریال است. با در نظر گرفتن دوران بهره‌برداری پروژه‌ها (که بسته به نوع پروژه متفاوت است) هزینه کل بهره‌برداری در حدود ۴۴۴ هزار میلیارد ریال برآورد می‌شود. این پروژه‌ها به‌طور عمده در بخش‌های تأسیسات آب‌شیرین‌کن، تصفیه‌خانه، انتقال آب، نیروگاه‌های حرارتی، نیروگاه‌های تجدیدپذیر (خورشیدی، بادی، برق آبی کوچک و

بازیافت تلفات حرارتی) و مراکز تشخیصی و درمانی و پروژه‌های تأسیساتی بندرها بوده است. از میان پروژه‌های واگذار شده که سابقه دریافت اعتبار از دولت داشته‌اند، تعداد ۱۰۹۶ پروژه به صورت نیمه‌تمام بوده و تأمین مالی، تکمیل و بهره‌برداری آن به بخش غیر دولتی محول شده است. مبلغ سرمایه‌گذاری اولیه در این پروژه‌ها بیش از ۱۸۲ هزار میلیارد ریال است و هزینه سالیانه بهره‌برداری آن‌ها مجموعاً حدود ۱۴ هزار میلیارد ریال است. با در نظر گرفتن دوران بهره‌برداری پروژه‌ها (که بسته به نوع پروژه متفاوت است) هزینه کل بهره‌برداری در حدود ۲۵۲ هزار میلیارد ریال برآورد می‌شود. پروژه‌های نیمه‌تمام به طور عمده شامل آزادراه، ترمینال فرودگاه، تأسیسات آب و فاضلاب، بناهای تاریخی و مجتمع‌های ورزشی بوده است. همچنین از میان پروژه‌های واگذار شده که سابقه دریافت اعتبار از دولت را داشته‌اند، تعداد ۲۷۸۱ پروژه تکمیل شده و آماده بهره‌برداری بوده یا قبلاً به بهره‌برداری رسیده است که تعمیر، مرمت یا بازسازی و بهره‌برداری آن به صورت کوتاه‌مدت یا میان‌مدت به بخش غیر دولتی واگذار شده است. هزینه صرفه‌جویی شده برای دولت در بهره‌برداری این پروژه‌ها سالیانه ۲۰۹۰ میلیارد ریال و درآمد سالیانه از محل اجاره آن‌ها حدود ۴۴۰ میلیارد ریال است. این پروژه‌ها به طور عمده شامل مجتمع‌های فرهنگی و هنری، مجتمع‌های آموزشی، اماکن ورزشی و رفاهی و گردشگری بوده است.

الگوی تحقیق

با توجه به مبانی نظری و فرضیه‌های تحقیق، سه عامل اصلی به‌عنوان متغیرهای تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی، واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی) مطرح شده است. این عوامل موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و تحول اساسی در ساختارها صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور را در پی دارد.

رابطه الگوی تحقیق با بند ۱۶ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی: همان‌طور که در الگوی تحقیق مشخص است. متغیرهای واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی، موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و تحول اساسی در ساختارها، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور را در پی دارد.

تحلیل محتوا: نقش و تأثیر متغیرهای تحول اساسی در ساختارها در نهایت بر روی متغیر وابسته اثرگذار است. این الگو مبین توجه به مفاهیم و ادبیات اقتصاد مقاومتی است.

بازخورد الگو: همان‌طور که در الگوی تحقیق مشاهده می‌شود تأثیر متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته در دور تسلسل قرار دارد. به عبارتی هرچه واگذاری‌های دولتی بیشتر صورت می‌گیرد. پیامدهای مثبت آن را در تحول اساسی در ساختارها و صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور مشاهده می‌کنیم.

پیامدهای قابل انتظار: واگذاری‌ها موجب می‌شود دولت به وظایف حاکمیتی خود بیشتر توجه نماید و در بخش‌های غیر حاکمیتی به‌صورت خط مشی‌گذار و برنامه‌ریز عمل نماید، ضمن اینکه فعالیت‌های رقابتی در جامعه شکل گرفته که ناشی از آن، امکان وصول بیشتر حقوق دولتی و مالیات‌ها را فراهم می‌کند.

روش‌شناسی تحقیق

روش اجرای این پژوهش توصیفی-پیمایشی و از نظر هدف کاربردی است. ابزار گردآوری داده‌ها، مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه است. نوع داده‌ها کمی و مقیاس اندازه‌گیری طیف لیکرت و جامعه آماری مورد بررسی، خبرگان و متخصصانی هستند که به مباحث مرتبط با موضوع تحقیق آشنایی و تجربه کافی دارند. پس از انتخاب خبرگان خاص با استفاده از ادبیات موضوع تحقیق و نظر خبرگان محترم پرسشنامه اولیه تهیه گردید. پس از پر کردن پرسشنامه توسط ده نفر از خبرگان محترم، روایی و پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) تأیید گردید. سپس پرسشنامه در اختیار خبرگان عام قرار گرفت و از ۴۰ پرسشنامه ارسالی ۳۸ پرسشنامه عودت داده شد (انتخاب تعداد ۴۰ نفر محصول نشست با خبرگان) و پس از دسته‌بندی داده‌ها تجزیه و تحلیل علمی توسط نرم‌افزار Spss و SmasrtPls صورت گرفته است.

آمار توصیفی: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب سابقه خدمتی در جدول زیر آورده شده است، همان‌طوری که مشاهده می‌شود بیش از ۶۵٪ از شرکت‌کنندگان سابقه خدمتی بیش از ۲۵ سال را دارند.

سابقه خدمت	
۱۵-۲۰	٪۱۵
۲۰-۲۵	٪۲۰
۲۵-۳۰	٪۵۰
۳۰ سال به بالا	٪۱۵

تحصیلات: توزیع فراوانی پاسخ دهندگان برحسب میزان تحصیلات در سه گروه (کارشناسی ارشد، دانشجوی دکتری و دکتری) به شرح ذیل است.

تحصیلات	
کارشناسی ارشد	٪۱۰
دانشجوی دکتری	٪۶۵
دکتری	٪۲۵

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو مرحله برازش مدل اندازه‌گیری و برازش مدل ساختاری صورت گرفته است. برازش مدل اندازه‌گیری شامل محاسبه آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و ضریب بار عاملی است.

مرحله برازش مدل اندازه‌گیری

متغیر	آلفای کرونباخ	ضریب پایداری ترکیبی CR	ضریب پایداری ترکیبی AVE
صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	۰/۹۰۲	۰/۹۳	۰/۷۷
تحول اساسی در ساختار	۰/۸۰۱	۰/۹۴	۰/۵۵
واگذاری بنگاه دولتی	۰/۸۹۶	۰/۹۲	۰/۸۱
واگذاری تصدی‌گری دولتی	۰/۸۴۷	۰/۹۵	۰/۸۲
واگذاری طرح عمرانی	۰/۷۰۹	۰/۸۷	۰/۶۲

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ ۰/۷، برای ضریب پایداری ترکیبی CR ۰/۷ و برای ضریب پایداری ترکیبی AVE ۰/۵ است. مقادیر محاسبه‌شده برای متغیرها نشان می‌دهد که تمامی متغیرها دارای مقادیر مناسبی هستند؛ بنابراین پایایی و روایی همگرا بوده و برای این پژوهش تأیید شده است.

محاسبه ضریب عاملی

ردیف	متغیرهای تحقیق	کد گذاری		ضریب عاملی	
		مدل	ضریب عاملی	عامل	مقدار
۱	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	SARFEH	S	--	--
۲	تحول اساسی در ساختارها	TAHAVOL	B	B (S)	۰/۸۱۱
۳	واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAGOZARI_BO	M _۱	M _۱ →B	۰/۷۸۸
۴	واگذاری تصدی‌گری دولتی	TASADIGARI	M _۲	M _۲ →B	۰/۷۲۳
۵	واگذاری طرح‌های عمرانی	OMRANI	M _۳	M _۳ →B	۰/۷۵۶
۶	سنجه اول متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۱	Q _۱	Q _۱ →M _۱	۰/۹۲۳
۷	سنجه دوم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۲	Q _۲	Q _۲ →M _۱	۰/۹۳۱
۸	سنجه سوم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۳	Q _۳	Q _۳ →M _۱	۰/۹۲۸
۹	سنجه چهارم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۴	Q _۴	Q _۴ →M _۱	۰/۸۶۰
۱۰	سنجه اول متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۵	Q _۵	Q _۵ →M _۲	۰/۸۵۴
۱۱	سنجه دوم متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۶	Q _۶	Q _۶ →M _۲	۰/۹۳۲
۱۲	سنجه سوم متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۷	Q _۷	Q _۷ →M _۲	۰/۹۲۱
۱۳	سنجه اول متغیر واگذاری طرح‌های عمرانی	VAR۰۰۰۰۸	Q _۸	Q _۸ →M _۳	۰/۸۶۹
۱۴	سنجه دوم متغیر واگذاری طرح‌های عمرانی	VAR۰۰۰۰۹	Q _۹	Q _۹ →M _۳	۰/۷۵۰
۱۵	سنجه سوم متغیر واگذاری طرح‌های عمرانی	VAR۰۰۰۰۱۰	Q _{۱۰}	Q _{۱۰} →M _۳	۰/۸۰۷
۱۶	سنجه چهارم متغیر واگذاری طرح‌های عمرانی	VAR۰۰۰۰۱۱	Q _{۱۱}	Q _{۱۱} →M _۳	۰/۷۳۷
۱۷	سنجه اول متغیر صرفه‌جویی	VAR۰۰۰۰۱۲	Q _{۱۲}	Q _{۱۲} →S	۰/۹۱۹
۱۸	سنجه دوم متغیر صرفه‌جویی	VAR۰۰۰۰۱۳	Q _{۱۳}	Q _{۱۳} →S	۰/۸۸۰
۱۹	سنجه سوم متغیر صرفه‌جویی	VAR۰۰۰۰۱۴	Q _{۱۴}	Q _{۱۴} →S	۰/۸۱۶
۲۰	سنجه چهارم متغیر صرفه‌جویی	VAR۰۰۰۰۱۵	Q _{۱۵}	Q _{۱۵} →S	۰/۹۱۱

بار عاملی مقدار عددی است که میزان شدت رابطه میان یک متغیر پنهان (سازه) و متغیر آشکار (شاخص) مربوطه را طی فرآیند تحلیل مسیر مشخص می‌کند. هرچه مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می‌کند (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۳).

بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴ شود. مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه

بیشتر بوده و پایداری در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است. حال با توجه به جدول ضریب بار عاملی تحقیق، ضریب بار عاملی بین عامل‌های مختلف بیش از ۰/۷ است که نشان دهنده مقدار همبستگی شاخص‌های سازه تحقیق است.

مرحله برازش مدل ساختاری - ضریب **t-values** و برازش مدل ساختاری معیار R^2 یا **R Squares**

متغیرها	معیار برازش مدل ساختاری معیار R^2 یا R Squares
بین صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	۰/۶۶
تحول اساسی در ساختارها	۰/۹۳۱

محاسبه **GOF** برازش کلی مدل

معیار یا شاخص GOF^1 برای برازش کلی مدل در تحلیل pls استفاده می‌شود؛ به عبارت دیگر ما از معیار یا شاخص GOF برای بررسی اعتبار یا کیفیت مدل در تحلیل pls استفاده می‌کنیم. این شاخص عددی بین صفر تا یک است که هرچه مقدار آن به یک نزدیک‌تر باشد نشان از اعتبار و کیفیت بالاتر مدل است. شاخص یا معیار GOF توسط فرمول ذیل محاسبه می‌شود.

$$GOF = \sqrt{ave(communalities) * ave(R^2)}$$

در این فرمول $communality^2$ میانگین مقادیر اشتراک هر سازه در مدل pls است و R^2 نیز همان R^2 squares است. معیارهای ارزیابی مدل اندازه‌گیری (ترکیبی و انعکاسی)، مدل ساختاری و مدل کلی معادلات ساختاری و دامنه پذیرش آن‌ها به کمک نرم‌افزار smart-PLS بهترین حد پذیرش مطرح است. خروجی نرم‌افزار ناشی از داده‌های مورد عمل مقدار R^2 از

۱. goodness of fit

۲. این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییرپذیری شاخص‌ها (سؤالات) توسط سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود (داوری، علی ۱۳۹۵، مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار پی ال اس، جهاد دانشگاهی).

۳. ضریب تعیین (R^2) معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هریک از متغیرهای وابسته مدل که به وسیله متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار R^2 تنها برای متغیرهای درون‌زای مدل ارائه می‌شود و در مورد سازه‌های برون‌زا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸ م) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای برازش مدل معرفی کرده است.

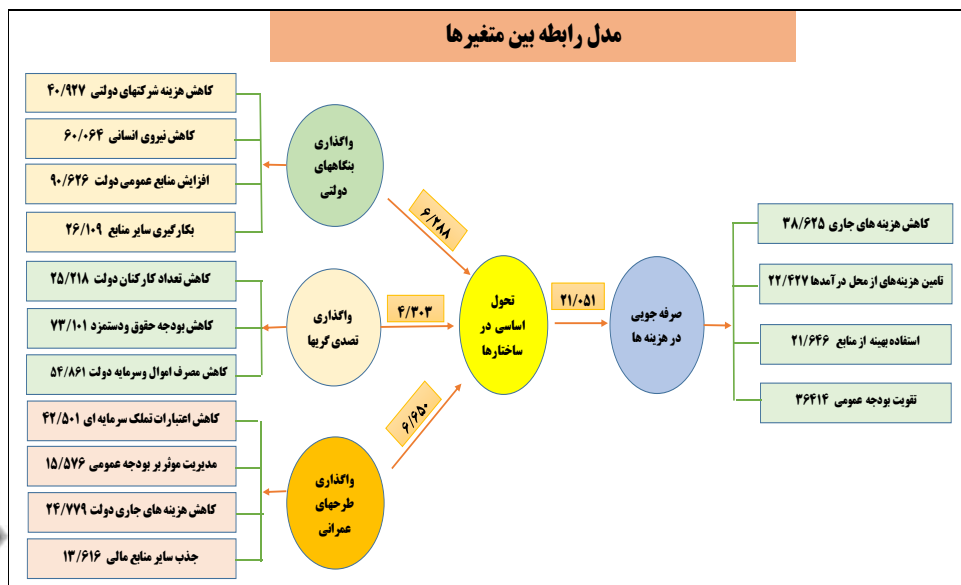
متوسط مقادیر ۰/۶۶ و ۰/۹۳۱ به دست آمده که برابر است با ۰/۸۷؛ همچنین مقدار متوسط کامیتونی برابر ۰/۶۹ است؛ بنابراین مقدار GOF برازش مدل برابر ۰/۷۷ است که نشان از برازش قوی مدل را دارد.

اثبات فرضیه‌های تحقیق

مطابق با الگوریتم تحلیل داده‌ها در روش PLS پس از بررسی برازش مدل، محقق اجازه می‌یابد به بررسی و آزمون فرضیه‌های تحقیق خود پرداخته و به یافته‌های پژوهش برسد. برای این منظور لازم است ضرایب معناداری Z (مقادیر t-values) مربوط به هریک از فرضیه‌ها محاسبه گردد؛ این ضرایب نشان می‌دهند که آیا فرضیه‌های تحقیق معنادار هستند یا خیر؟ برای محاسبه این ضرایب باید از فرمان BOOTSTRAPPING استفاده شود. در صورتی که این مقادیر بیشتر از ۱/۹۶ باشد حاکی از معنادار بودن اثر متغیرها بر یکدیگر و در نتیجه اثبات فرضیه است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۱۵۲). محقق در ادامه برای تأیید فرضیه‌های تحقیق ضرایب معناداری را برای هریک از متغیرها محاسبه می‌کند.

فرضیه اصلی: تحول اساسی در ساختارها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی

کشور می‌شود.

همان طوری که در مدل رابطه بین متغیرها مشخص است، ضریب معناداری بین تحول اساسی در ساختارها و صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور برابر $۰.۵۱ / ۲۱$ است که از مقدار $۱/۹۶$ بیشتر است. به همین دلیل فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود؛ یعنی تحول اساسی در ساختارها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود؛ بنابراین صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور از طریق تحول اساسی در ساختارها میسر می‌گردد و تحول اساسی در ساختارها نیز با مؤلفه‌های واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری طرح‌های عمرانی و واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی تعریف می‌شود.

فرضیه اول فرعی: واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

همان طوری که در مدل رابطه بین متغیرها مشخص است ضریب معناداری بین واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $۸/۲۸۸$ است که از مقدار $۱/۹۶$ بیشتر است. به همین دلیل فرضیه صفر رد و فرضیه اول فرعی تحقیق تأیید می‌شود، یعنی واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود؛ بنابراین واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی از یک طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش هزینه‌های شرکت‌های دولتی، کاهش نیروی انسانی دولت، افزایش منابع عمومی دولت و به‌کارگیری سایر منابع دولت می‌گردد.

فرضیه دوم فرعی: واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

همان طوری که در مدل رابطه بین متغیرهای تحقیق مشخص است ضریب معناداری بین واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $۴/۳۰۳$ است که از مقدار $۱/۹۶$ بیشتر است. به همین دلیل فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود، یعنی واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود؛ بنابراین واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های

غیر دولتی از یک طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش بودجه حقوق و دستمزد، کاهش نیروی انسانی دولت، کاهش مصرف اموال و دارایی‌های دولت می‌گردد.

فرضیه سوم فرعی: واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

همان‌طوری که در مدل رابطه بین متغیرهای مشخص است ضریب معناداری بین واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $6/650$ است که از مقدار $1/96$ بیشتر است. به همین دلیل فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود، یعنی واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود؛ بنابراین واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش‌های غیر دولتی از یک طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، مدیریت مؤثر بر بودجه عمومی دولت، کاهش هزینه‌های جاری دولت و جذب سایر منابع مالی می‌گردد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتیجه‌گیری

وضعیت کنونی هزینه‌های عمومی کشور و عدم تطبیق هزینه‌های جاری با درآمدهای کشور، تحقیق در زمینه صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور را اجتناب‌ناپذیر نموده است، موضوعی که در سیاست‌های ابلاغی به‌خصوص در بند ۱۶ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به آن توجه ویژه‌ای شده است. با وجود تأکیدهای به‌عمل آمده در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی برای مردمی کردن اقتصاد و واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش‌های غیر دولتی، تفاوت فاحشی بین وضعیت موجود و وضعیت قبل از واگذاری‌ها مشاهده نمی‌شود و اقدامات به‌عمل آمده نتوانسته به کاهش نقش و تحدید اندازه دولت منتج شود. به همین دلیل با توجه به این مهم بایستی این متغیر مهم در اقتصاد کشور با سایر متغیرهای مرتبط مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد. یکی از این

متغیرها تحول اساسی در ساختارها است. صرفه‌جویی بدون تحول اساسی در ساختارها از اثرگذاری لازم برخوردار نیست. در این تحقیق مؤلفه‌های تحول اساسی در ساختارها شناسایی و هر کدام از این مؤلفه‌ها با متغیر تحول اساسی در ساختارها مورد بررسی و آزمون قرار گرفته‌اند که با توجه به آزمون‌های به‌عمل‌آمده (برازش مدل اندازه‌گیری و برازش مدل ساختاری) هر سه فرضیه فرعی تحقیق تأیید گردید. بدین ترتیب مؤلفه‌های تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌ها دولتی به بخش غیر دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیر دولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیر دولتی) موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شوند. همچنین با عنایت به آزمون‌های به‌عمل‌آمده جهت تأیید فرضیه اصلی، مشخص گردید تحول اساسی در ساختارها نیز موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود.

پیشنهادات راهبردی

۱. لزوم توجه به سرمایه‌های فیزیکی و استفاده مناسب از اموال و دارایی‌های دولت بسیار با اهمیت است. وجود بانک‌های اطلاعاتی در دولت برای نظارت و کنترل در میزان اموال غیر منقول و حجم دارایی‌های دولت می‌تواند علاوه بر مدیریت صحیح منابع موجود، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور را نیز در پی داشته باشد. سازمان‌های همکار برای انجام این موضوع وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه‌وبودجه می‌باشند.
۲. شفاف‌سازی مخارج و درآمدهای دولتی به‌منظور امکان رعایت سرفصل‌های حسابداری دولتی در خصوص درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی، موجب می‌شود کسری بودجه اعتبارات جاری در سرجمع منابع و مصارف عمومی دولت پنهان نشود. سازمان‌ها و نهادهای همکار در این زمینه مجلس شورای اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه‌وبودجه است.

۳. ارزیابی عملکرد و نظارت و کنترل به منظور اثربخشی منابع و مصارف بودجه عمومی کشور یکی از موضوعات با اهمیتی است که برای عملیاتی شدن آن تقریباً تمام دستگاه‌های اجرایی که مصرف‌کننده بودجه هستند بایستی با سازمان برنامه و بودجه همکاری نمایند تا معیارهای نظارتی و کنترلی لازم تبیین گردد.

پیشنهادات پژوهشی

تحقیق انجام شده نشان می‌دهد ظرفیت‌های تحقیقی گسترده‌ای که نیاز امروز دولت، مردم و پیش‌نیاز اقدامات آتی و خط مشی‌گذاری عمومی است، وجود دارد. طیف موضوعات مطرح شده هر کدام بخشی از شبکه پژوهش‌هایی است که می‌تواند نظام مالی کشور را سامان بخشد. انجام تحقیقات پیشنهادی در دامنه‌ای از مطالعات کاملاً کاربردی، توسعه‌ای و بنیادی قرار دارد.

۱. مطالعه و تحلیل میزان تعهدات و مطالبات دولت و نسبت آن به منابع و مخارج دولت با ارائه مدل نقطه بهینه.
۲. راهکارهای تأمین مالی جانشین نفت، ضمن مطالعه تطبیقی با کشورهای نظیر و ارائه مدل عملیاتی.
۳. ارائه الگوی راهبردی نحوه بسترسازی فروش بنگاه‌های دولتی با رویکرد جذب، هدایت و به‌کارگیری ظرفیت‌های ذاتی اقتصاد و مردمی نمودن آن.
۴. امکان‌سنجی تفکیک وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری و نحوه جداسازی تصدی‌گری‌های دولتی برای مردمی نمودن اقتصاد و ارائه الگویی از دولت چابک.
۵. مطالعه و تحلیل ابزارهای جدید تأمین مالی طرح‌های عمرانی، با رویکرد تضمین سوددهی برای بخش غیر دولتی.
۶. ارائه الگوی بهینه‌سازی منابع و مصارف بودجه عمومی کشور با رویکرد امکان‌تئاتر درآمد و هزینه‌ای در بودجه کل کشور.
۷. ارائه مدل بومی مشارکت‌های خصوصی، عمومی و دولتی در پیمان‌های مشترک با ارائه مطالعات تطبیقی در کشورهای نظیر.

فهرست منابع و مآخذ

الف. فارسی

- الوانی، سید مهدی (۱۳۸۵)، بخش ویژه (مدیریت و توسعه سرمایه انسانی): درآمدی بر نقش و اندازه دولت در ایران مجلس و راهبرد، زمستان ۱۳۸۵، شماره ۵۳.
- ابیلی، خدایارا؛ موفق، حسن (۱۳۸۲)، دریچه ای بر مفاهیم نوین مدیریتی با تأکید بر توسعه منابع انسانی، تهران: نشر شیوه.
- احمدی، موسی؛ موسوی، سید محسن (۱۳۹۳)، مشارکت عمومی-خصوصی مبانی نظری و مطالعات موردی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- افشار، قباد؛ ورداسبی، ابوالقاسم؛ قاسمی، اکرم؛ احمدی، عاطفه (۱۳۹۲)، خصوصی سازی در بخش کشاورزی، تهران: انتشارات اسرار علم.
- برقی اسکویی، محمد مهدی؛ دانش جعفری، داود (۱۳۸۹)، بررسی اثرات اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از رهیافت مدل CGE، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۳۸.
- پورامین زاد، سعیده؛ جعفری صمیمی، احمد (۱۳۷۸)، عوامل مؤثر بر هزینه های جاری دولت در استان های کشور، فصلنامه علمی-پژوهشی مدرس علوم انسانی، شماره ۱.
- توازی زاده، عباس (۱۳۸۵)، تأملی بر تأثیر نظریه اعمال حاکمیت و اعمال تصدی بر رژیم حقوقی حاکم بر سازمان های دولتی و برنامه های اصلاح ساختار نظام اداری ایران مجلس و راهبرد، تابستان ۱۳۸۵، شماره ۵۱.
- حمیدی زاده، محمدرضا (۱۳۹۵)، توسعه نوین اقتصادی و اجتماعی، تهران: انتشارات ترمه.
- داوری، علی؛ رضازاده، آرش (۱۳۹۵)، مدل سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS، انتشارات جهاد دانشگاهی، ص ۱۵۳.
- دژسند، فرهاد؛ بخارایی، ریحانه (۱۳۸۹)، اندازه دولت و رشد اقتصادی در ایران، روش رگرسیون استان های، فصلنامه علمی-پژوهشی (پژوهش های اقتصادی ایران)، شماره ۴۲.
- رضایی دوانی، مجید؛ رضایی، مرتضی (۱۳۹۳)، اقتصاد مقاومتی و صرفه جویی در هزینه های عمومی کشور (بند ۱۶ سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی)، فصلنامه علمی-ترویجی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۶.
- ژیان باقری، حمیده (۱۳۹۲)، درآمدها و هزینه های عمومی در حکمرانی خوب، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش های علوم انسانی، شماره ۲۲.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور-معاونت هماهنگی برنامه و بودجه (۱۳۹۵)، اقدامات و برنامه های دولت یازدهم در راستای اجرای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- سیف، الله مراد (۱۳۹۱)، الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه آفاق امنیت، شماره ۱۶.
- طاهری فرد، علی و همکاران (۱۳۹۲)، بررسی روند شاخص های تحقق سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- طباطبایی یزدی، رؤیا؛ مافی نور، فرزانه (۱۳۸۷)، روش های اجرایی شدن سیاست های کلی اصل ۴۴، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۶.
- عباس آباد عربی، احسان و همکاران (۱۳۹۳)، مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان ها، فصلنامه راهبرد، شماره ۷۱.

- عصارى آرانی، عباس؛ افضللى ابرقویى، وجیهه (۱۳۸۹)، ارتباط اندازه دولت با توسعه انسانی (مقایسه کشورهای نفتی و کشورهای در حال توسعه غیر نفتی)، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۳۶.
- کمیجانی، اکبر؛ حق شناس، هادی (۱۳۹۳)، بررسی آثار اندازه دولت بر رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های علوم اقتصادی، شماره ۲۸.
- محسنین، شهریار؛ اسفیدانی، محمدرحیم (۱۳۹۳)، معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی، تهران: مؤسسه کتاب مهربان.
- مجتهدزاده، ویدا؛ اتنی عشری، حمیده (۱۳۹۱)، رابطه خصوصی‌سازی، سازوکارهای نظام راهبردی شرکتی و اصلاح قوانین و مقررات با هزینه‌های نمایندگی در بنگاه‌های سابقاً دولتی، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری.

ب. انگلیسی

- John Henneberry & Barry Goodchild, ۱۹۹۶, Impact fees and the financial development structure of development, Journal of property finance, Vol. ۷ No. ۲
- Fredric Kropp, Roxanne Zolin, ۲۰۱۲, US Federal Government entrepreneurship: new enterprise structures International Journal of Emerging Markets Vol. ۷ No. ۴, pp. ۴۱۱-۴۲۹
- Andreas Kappeler, ۲۰۱۴, Fiscal externalities in a three-tier structure of government, Journal of Economic Studies, Vol. ۴۱ No. ۶, ۲۰۱۴ pp. ۸۶۳-۸۸۰
- Robert M. Davison Christian Wagner Louis C.K. Ma, (۲۰۰۵), "From government to e-government: a transition model", Information Technology & People, Vol. ۱۸ No. ۳ pp. ۲۸۰ - ۲۹۹
- Pornlapas Na Lamphun, Winai Wongsurawat, A survey of mutual fund fees and expenses in Thailand International Journal of Emerging Markets Vol. ۷ No. ۴, ۲۰۱۲ pp. ۴۱۱-۴۲۹

ج. سایت‌ها

- روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران
- سازمان اداری و استخدامی کشور
- سازمان برنامه‌و بودجه
- سازمان خصوصی‌سازی
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور-دفتر اقتصاد کلان
- شناسنامه قانون
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- وزارت امور اقتصادی و دارایی